

Globalizace a její důsledky

Ekonomická globalizace

Počátky

- **Brettonwoodský systém:**

- Oporou poválečné politiky USA byly závěry měnové a finanční konference, konané 1. – 22.7.1944 za účasti 44 států v americkém lázeňském městě **Bretton**

Woods:

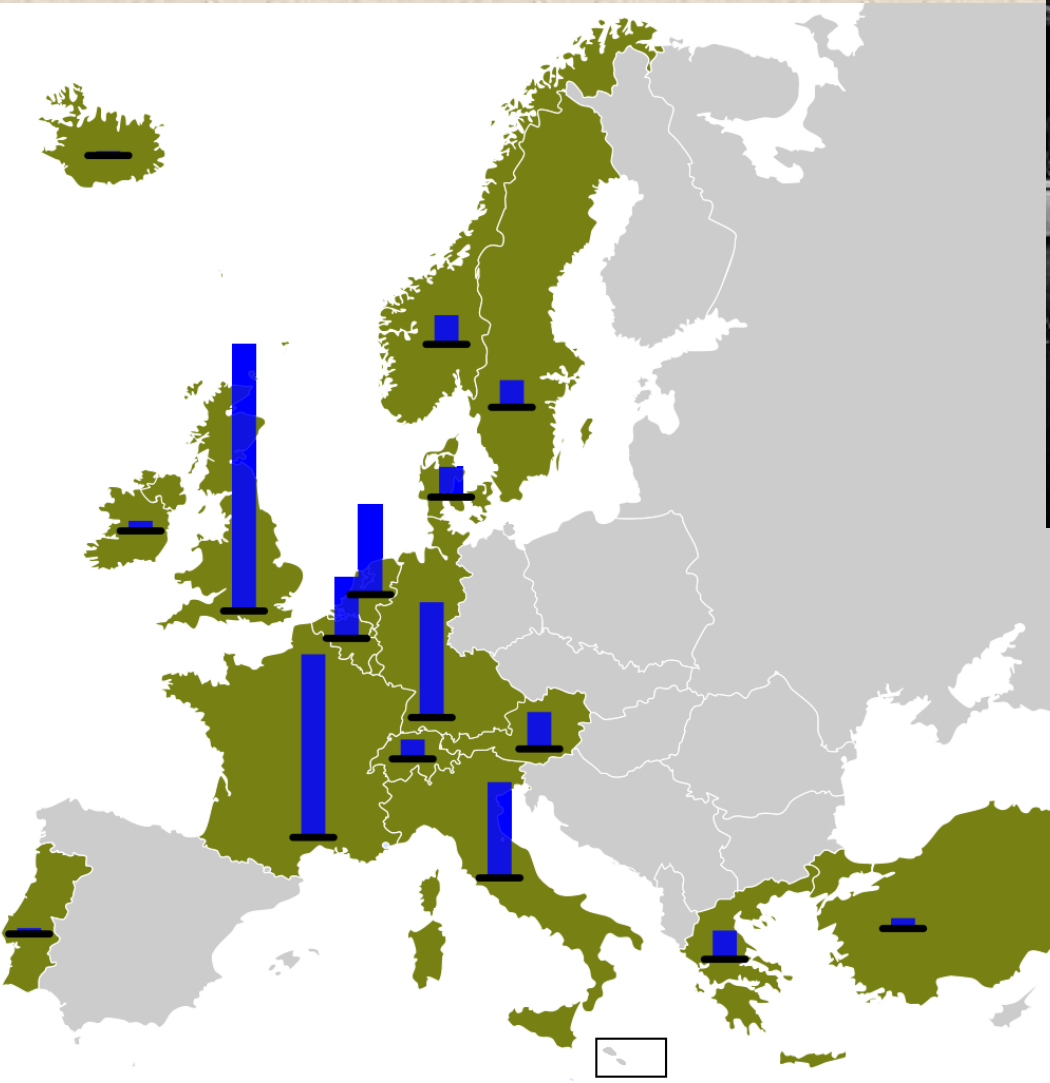
- Brettonwoodské dohody měly zásadní význam pro poválečnou obnovu Evropy a vedly k postupné liberalizaci světového obchodu
- Zároveň byly dohody předzvěstí "studené války", protože je Sovětský svaz odmítl ratifikovat
- Konference měla především zaručit, aby se už neopakovaly podobné chyby, jakých se vítězové dopustili po první světové válce:
  - Spojenci se vzdali válečných reparací
  - Byl zamítnut prvotní plán, aby se Německo radikálně proměnilo v zemědělský stát
  - Jednání se zaměřila na poválečnou obnovu celé Evropy
  - Byly na konferenci položeny základy Mezinárodního měnového fondu (IMF) a Světové banky (IBRD), které pak byly oficiálně ustaveny 27. prosince 1945

Počátky

- Výsledkem jednání byla stabilizace mezinárodního měnového systému:
  - Ten se měl dále zakládat na vzájemně relativně pevných paritách měn členských zemí, které pak byly ukotveny na vedoucí měnu - americký dolar
  - Americký dolar se stal světovou rezervní měnou a s pevnou relací ke zlatu - 1 unce zlata
- Odmítnutí dohod z Bretton Woods SSSR bylo prvním krokem ke studené válce, druhým krokem pak sovětské odmítnutí **Marshallova plánu**:
  - Jednalo se o program obnovy Evropy, který byl vyhlášen ministrem zahraničí USA gen. G. Marshalllem 5. června 1947 jako finanční a materiální pomoc evropským zemím
  - Pomoc se vztahovala jak na vítěze tak i na poražené v zájmu jejich obnovy a stabilizace
  - SSSR plán kategoricky odmítl a pod jeho tlakem jej musely odmítnout státy východního bloku
  - Na základě "Marshallova plánu" bylo v západní Evropě rozděleno na 13,5 miliard dolarů, což výrazně přispělo k obnově národních ekonomik
  - Za dominantní role USA se brzy podařilo v západní Evropě pozvednout výrobu na předválečnou úroveň a nastartovat silný hospodářský růst

Počátky

Příjemci Marshallova plánu a konference v Bretton Woods

Počátky

- V r. 1959 byla obnova evropských ekonomik dokončena, což znamenalo skutečnou realizaci Brettonwoodského systému, tedy začala být uplatňována směnitelnost dolaru ku zlatu
- Počátkem 60. let došlo k růstu obav, bude-li dolar schopen tuto funkci plnit a v r. 1961 byl vytvořen **Londýnský zlatý fond**:
  - Západní banky zde soustřeďovaly své prostředky pro udržení stabilní ceny zlata
  - Fond byl založen osmi průmyslově nejvyspělejšími státy členských zemí MMF (USA, VB, Francie, SRN, Itálie, Švýcarsko, Nizozemsko a Belgie)
  - Úkolem bylo intervenovat na londýnském trhu zlata tak, aby se tržní cena neodchýlila od ceny oficiální
  - Současně se tyto země zavázaly, že nebudou požadovat po USA konverzi svých oficiálních dolarových rezerv za zlato
  - Fond ukončil svoji činnost v r. 1968

Počátky

- Již od konce 50. let se zvyšoval export amerického kapitálu a jejich platební bilance se dostala do stálého deficitu. Od stejné doby také byly dolarové zásoby v zahraničí tak vysoké, že přesáhly hodnotu amerických zlatých rezerv
- Od roku 1968 měly povinnost měnit dolar za zlato pouze centrální banky členských zemí a žádný stát nemohl již požadovat směnu vlastních dolarových rezerv za zlato, přesto však důvěra v americký dolar stále klesala

Americký dolar

Počátky

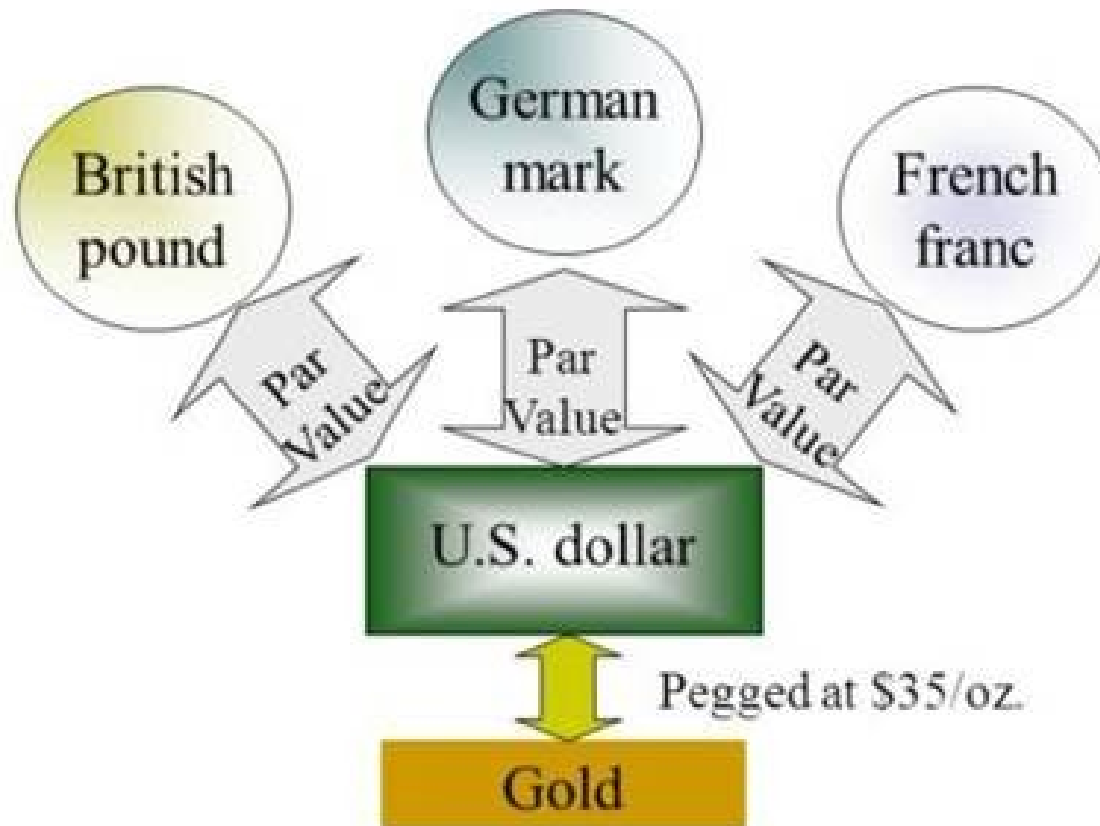
- Tuto důvěru podkopával růst americké inflace, která dosahovala v 70. letech dvouciferných hodnot. Výrazně podhodnocenou měnou proti dolaru byla především západoněmecká marka
- Systém pevných měnových kurzů tak vykazoval stále větší slabiny:
  - Hlavní příčinou byla rozdílná akcelerace růstu ekonomik jednotlivých členských zemí
  - Dále odlišná hospodářská politika států a jejich různý ekonomický vývoj vyžadovaly změny směnných kurzů
  - Protože však tyto změny byly zpravidla dlouho odkládány, docházelo – přes existující státní dohled a v mnoha zemích nutné povolení k devizovým obchodům – stále častěji ke spekulativnímu pohybu kapitálu ve směru očekávané revalvace
- V roce 1970 upustily USA, Německo, Kanada a Švýcarsko od státního dozoru nad pohybem kapitálu

Počátky

- V důsledku tohoto kroku se stagnující hospodářství Spojených států dostalo pod silný tlak:
  - Příčinou byl silný růst ostatních ekonomik, především Německa a Japonska
  - Protože příliv kapitálu do SRN pokračoval v neztenčené míře, rozhodla se spolková vláda v květnu 1971 uvolnit směnný kurz marky
- Následoval propad dolaru, tentokrát o 9,3 %. **15. srpna 1971** oznámil americký prezident Richard M. Nixon definitivní ukončení "zlaté" konvertibility dolaru
- USA tak rezignovaly na svou roli v systému, což znamenalo jeho konec ekonomického protekcionismu:
  - Nevyplácelo se importovat zboží do některých zemí v důsledku jejich ochranné politiky vlastních firem a trhu
  - V tomto období značně posílily společnosti, které pak v dalších letech využily svého silného postavení na domácím trhu k nové expanzi

Bretton Woods System: 1945-1972

Počátky

- **Plovoucí kurzy:**
  - Plovoucí měnový kurz je určen na devizových trzích v závislosti na poptávce a nabídce, a obecně u něj tedy dochází k neustálým pohybům
  - Režim pevného kurzu snižuje transakční náklady plynoucí z kurzové nejistoty, což může působit jako jedna z překážek mezinárodního obchodu a investic, a poskytuje důvěryhodnou kotvu pro nízkoinflační monetární politiku
  - Na druhou stranu v tomto režimu dochází ke ztrátě autonomní měnové politiky, protože centrální banka musí svými devizovými intervencemi kurz neustále udržovat na oficiálně stanovené úrovni. V
  - výhodou plovoucího kurzu je právě nezávislá měnová politika. Pokud se domácí ekonomika nachází v recesi, je to právě nezávislá měnová politika, jež umožní centrální bance povzbudit poptávku

Globální ekonomika

- **Liberalizace:**
  - Liberalizace znamená volný obchod neomezený státními zásahy a státními opatřeními. Tento směr se začal prosazovat během 70. let 20. století a má oporu v liberálně orientované politice
  - Hnacím motorem globalizace je liberalizace pohybu kapitálu zboží, zboží a služeb, jelikož umožňuje levné přesouvání jednotlivých částí výroby do míst s lokalizačně výhodnějšími podmínkami
  - Díky liberalizaci obchodu mohly silné podniky expandovat i na další trhy ve chvíli, kdy padly různé protekcionářské bariéry
  - Klíčovými mezinárodními aktéry procesu liberalizace jsou i po pádu Brettonwoodského systému IMF a WTO

Globální ekonomika

- **Integrace:**

- Integrace národních ekonomik do světového ekonomického systému představuje jeden z pilířů tzv. ekonomické globalizace
- Tento proces byl umožněn rozpadem systému regulace mezinárodního obchodu zakotveného v Brettonwoodských dohodách
- Urychlení těchto globalizačních tendencí se odehrálo v souvislosti s tzv.

ropnými šoky:

- Jednalo se o skokový růst cen ropy a jejích derivátů v 70. a 80. letech
- Jelikož byly ceny ropy od 50. let téměř neměnné, byla mezi producenty velká nespokojenost. OPEC se snažil tyto ceny zvýšit
- V r. 1973 se během Jomkipurské války USA postavily na stranu Izraele, což vyvolalo reakci zemí OPEC, které zvýšily cenu o 70 % a zároveň snížily těžbu o 5 % za měsíc

Globální ekonomika

- Země OPEC také uvalily ropné embargo na USA a země podporující Izrael, což znamenalo zvýšení ceny barelu ropy z 2 dolarů v r. 1972 na 12 dolarů v r. 1974
- Tyto ropné šoky byly u počátku ekonomické krize 70. let, která se projevila růstem inflace a v postižených zemích také vyvolaly nedostatek této suroviny
- Odpovědí USA a západních zemí byly jednak velké investice do zefektivnění výroby (vyvinutí aut s nízkou spotřebou), jednak byla zahájena **digitalizace v průmyslu**:
  - Významnou úlohu sehrál rozvoj informačních a dopravních technologií
  - To významně snížilo náklady přepravy zboží, peněz, osob a informací a urychlilo obchod se zbožím a toky kapitálu
  - Technologické a dopravní změny také znamenaly nové možnosti v řízení společností operujících na území většího počtu národních ekonomik a nové formy výměny informací, jež usnadnily expanzi a řízení těchto společností

Globální ekonomika

- Také bylo zahájeno hledání vlastních zdrojů surovin:
  - Spojené státy Americké zahájily, či zvýšily objem těžby na svých ropných polích v Texasu a Louisianě
  - V Evropě došlo k významným objevům a byla zahájena podmořská těžba v prostoru Severním moři, realizovaná Velká Británie a Nizozemí

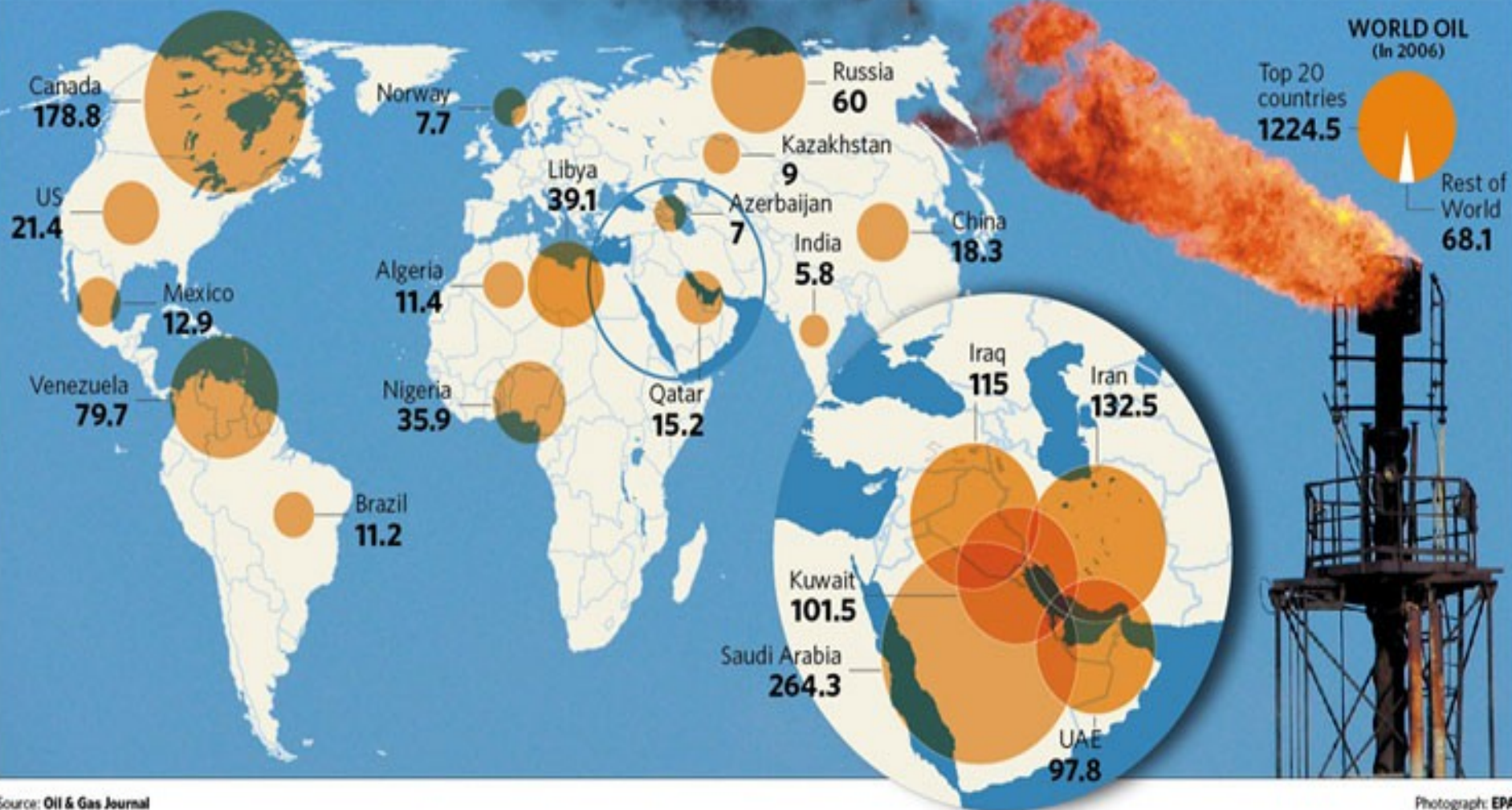

Těžba ropy v Severním moři je plánována i do dalších let a do r. 2020 se počítá s řadou nových těžebních plošin

Globální ekonomika

Oil: what's left?

Proven reserves in billions of barrels

Source: Oil & Gas Journal

Photograph: EPA

Globální ekonomika

- Na přelomu 80. a 90. let v důsledku rozpadu komunistického bloku:
  - Bývalé komunistické země se otevřely silným společnostem, což jim poskytlo nové možnosti pro svou expanzi
  - Tyto země začaly rychle transformovat své ekonomiky na tržní, liberalizovaly ceny a otevřely se zahraničním investorům
  - V průběhu transformačního procesu tak můžeme sledovat, jak se domácí podniky napojily na globální trh a hráči globální ekonomiky naopak pronikly na tyto nové trhy
  - Pro řadu zemí ale byla náhlá liberalizace a privatizace příliš náročným procesem, takže v celém středoevropském prostoru vidíme během 90. let vlnu bankrotů domácích podniků, což ještě více usnadňuje řadě nadnárodních společností průnik na tyto domácí trhy

Globální ekonomika

- **Internacionalizace obchodu:**

- Jedná se o proces, který zvyšuje závislost trhů a výroby různých zemí díky dynamice obchodu se zbožím a službami, pohybem kapitálu a technologií
- Za ekonomickou globalizaci můžeme označit rostoucí integraci geograficky rozptýlených ekonomických aktivit, ke které dochází prostřednictvím trhů výrobních faktorů a finální produkce, doprovázenou zvyšující se vzájemnou závislostí mezi státy, firmami i participujícími jednotlivci
- Za stěžejní body ekonomické globalizace jsou tedy považovány tyto faktory:
  - Integrace národních ekonomik do světového systému
  - Vytvoření nových regionálních ekonomických uskupení
  - Růst znalostní ekonomiky a ekonomiky služeb
  - Mění se uspořádání světa a konec „ekonomických bojů“ mezi západním a východním blokem

Globální ekonomika

- V rámci ekonomické globalizace je uvažováno, že nové technologie umožňující intenzivnější pohyb informací, kapitálu, služeb, zboží, osob vytvořily prostředí tzv. **nové ekonomiky**:
  - Je charakteristická zvyšujícím se významem globálních produkčních sítí, volného obchodu a novým kapitálem
  - Globální produkční sítě vyjadřují propojenost jednotlivých složek výroby, kdy jednotlivé fáze výroby probíhají na různých místech podle toho, kde jsou nejvýhodnější podmínky (levná pracovní síla, kvalifikovaná pracovní síla, nerostné suroviny, spotřebitelský trh...)
  - Je přirozené, že zvyšující se prostorovou disperzi jednotlivých článků výroby determinuje dopravní síť a cena dopravy. Podniky, celosvětově hledají co možná největší efektivitu a maximalizaci zisku, takto zapojují stále větší počet regionů a lokalit do „globální produkce“

Globální ekonomika

- **Změny v ekonomice USA před a po nástupu informační revoluce**

	1960	1995
• Produktivita práce	55%	100%
• Počet manažerů na 1000 pracovních míst	9	15
• Podíl průmyslu na HDP	22%	16%
• Podíl služeb na HDP	55%	75%
• Podíl sektoru zpracování informací	45%	60%
• Podíl zemědělství na HDP	10%	5%
• Výpočetní rychlost	10^5	10^{10}
• Cena počítače (v dolarech)	110000	1000
• Počet uživatelů internetu	0	50 miliónů

Globální ekonomika

- **Globální finanční trh:**

- Jedná se o mezinárodní finanční systém, který je založen na kontinuálním 24-hodinovém obchodování s měnami, akciemi a dalšími finančními produkty a je stěžejním znakem globálního propojování kapitálových trhů
  - Postupně tak dochází k tomu, že se reálná ekonomika výroby a obchodu se zbožím a službami odděluje od symbolické ekonomiky finančních transakcí
  - Vytváří se tzv. *kasinová ekonomika* (spekulanti se směnnými kurzy, akciemi a jinými finančními produkty přemísťují v rámci globální ekonomiky obrovské sumy peněz)
  - Průměrný denní obrat na světových devizových burzách stoupl za posledních 20 let stonásobně
  - Finanční transakce v současnosti mnohonásobně převyšují objem obchodů se zbožím
  - Hodnota světového exportu za rok 1998 odpovídala obratu pěti průměrných dnů na světových devizových burzách

Globální ekonomika

Globální ekonomika

- Jako jeden z geografických dopadů globalizace finančního trhu lze považovat prostorovou koncentraci tzv. **daňových rájů**:
  - Bývají nejčastěji situované do státu Karibiku, některých států Evropy, či Perského zálivu, případně pak v jihovýchodní Asii a Oceánii
  - Tyto daňové ráje představující niky v podobě ostrovů či států sloužící k setkání kapitálu, za jejichž vznikem stojí spekulativní finanční transakce (snaha se vymanit zpoza jednotlivých národních jurisdikcí)
  - Většina uloženého kapitálu pochází z jiných států, čímž jsou obcházeny daňové zákony zemí, v nichž dochází k zisku
  - Firmy s vedením mimo danou zemi nejsou daněny vůbec, jsou od daně z příjmu osvobozeny a získávají také další daňové výhody např. osvobození od cla při dovozu hmotného či nehmotného investičního majetku, většinou nezbytného pro podnikatelský provoz
  - Tyto firmy musí dodržet určité podmínky: činnost společnosti musí být omezena na podnikatelské aktivity mimo danou zemi, držitelé kapitálových podílů musí být cizinci a firma nesmí získávat finance z tuzemských zdrojů

Globální ekonomika

- Cílem zemí provozujících tyto daňové ráje je přilákání zahraničního kapitálu a vytvořit z příslušné země významné finanční a hospodářské centrum. Většinou se jedná o země s malou rozlohou a nízkým počtem obyvatel, které však vykazují vysoké ekonomické výkony
- Počet založených společností v některých daňových rájích dokonce převyšuje počet obyvatel. Např. je odhadováno, že pouze 69 z 550 bank na Kajmanských ostrovech je zde fyzicky přítomných
- Nejčastěji působí v těchto rájích tzv. **offshorové společnosti**:
  - Ročně se celosvětově zakládá několik desítek tisíc offshore společností. Offshore společnosti jsou právnické osoby (obdoba českých a. s. a s. r. o.) registrované v zemích, které těmto společnostem umožňují příznivý daňový režim
  - Offshore společnosti jsou hojně využívány v oblasti mezinárodního obchodu, dále pro poskytování poradenských služeb, elektronických služeb, reklamních služeb, zprostředkování apod. Naopak tyto společnosti nelze využít např. pro tuzemský maloobchod a řemeslnou výrobu.
- Offshorová společnost působící v daňovém ráji musí splňovat určité požadavky:
  - Udržovat své sídlo společnosti v dané zemi
  - Musí mít v dané zemi místního zástupce
  - Musí hradit vládě daného státu paušální daň, zpravidla velmi nízkou

Globální ekonomika

